

יחיאל די-נור (ק. צטניק) סופר השואה (1909-2001)

נולד בעיירה סוסנוביץ' שבפולין, בשם יחיאל פיינר. בעל השכלה תורנית, למד בישיבה של חכמי לובלין ונחשב לעילוי. ב-1943 נספתה כל משפחתו באושוויץ. שהה כשנתיים במחנה אושוויץ-בירקנאו ובמחנות נוספים, ואימץ את הכינוי ק. צטניק (מבוטא "קצטניק"), מהמילה הגרמנית "KZ" (קונצנטרירישןלאגר, כינוי למחנה ריכוז).

די-נור עסק בכתיבה עוד לפני מלחמת העולם השנייה תחת שמו הקודם, ובהיותו בן 22 הודפס בוורשה ספר שיריו "צווייאונצוואנציק: לידער" (עשרים ושניים: שירים). הוא האמין כי השואה היא סופו של העולם כפי שהכירו כולם, ודאג למחוק כל זכר ליצירתו לפניו, כולל שריפת ספריו.

לאחר שחרורו ממחנות ההשמדה הוקדשה כתיבתו החדשה למשימת חייו: לספר את סיפורם של הנרצחים. ספרו הראשון "סלמנדרה" יצא לאור באיטליה ב-1946 בשפת היידיש, ותורגם לעברית בהנחיית הבריגדה היהודית. הספר, המהווה רומן תיעודי, הצליח להעביר את מוראות השואה והיווה פריצת דרך ספרותית, על אף היותו על גבול הפורנוגרפיה והקיטש. הספר נמכר במיליוני עותקים ברחבי העולם, כמו גם ספרו הבא "בית הבובות", שנסב אף הוא סביב השואה.

ק. צטניק האמין שהדרך היחידה לכתוב על השואה היא בתיאור הזוועה בצורה אסתטית. בספריו מתוארים בהרחבה מראות קשים והיחסים בין הקורבנות לבין הנאצים, שכללו גם מיניות, דמותו של היהודי ("המוזלמן") וסאדיזם. כתיבתו מאופיינת במשפטים קצרים, סימני קריאה מרובים וסגנון ייחודי לו. ספריו שולבו בתוכנית בתי הספר בשנות ה-80, אך נוכחותם צומצמה עם הזמן. בין יצירותיו: "קראו לו פיפל" (1962); "הנידון לחיים" (1963); "כחול מאפר" (1966); "אהבה בלהבות" (1976) ו"נקם" (1981). בשנת 1961 העיד במשפט הצורר הנאצי אדולף אייכמן וסיפר על "פלנטה אחרת", שבה הזמן, השמות, ההורים והילדים לא קיימו כל חוזה אנושי. עדותו, שבמהלכה התמוטט, הפכה לרגע מכונן בזיכרון הלאומי. הוא טבע במהלך עדותו את המושגים "פלנטה אחרת" ו"אושוויץ - לא השטן יצר ולא אלוהים, אלא האדם".

עיריית תל-אביב-יפו קבעה לוחית זיכרון בכניסה לביתו ברחוב מגידו 8.

עדותו של ק. צטניק במשפט אייכמן:

<https://www.youtube.com/watch?v=rfpDN0JNDTg>